

Başlık/ Title: Türkiye’de Germanistik Alanında Yürütülen Karşılaştırmalı Çalışmalar

Yazar/ Author

ORCID ID

İnci Aras

0000-0002-7237-3901

Funda Kızılar Emer

0000-0003-2204-3063

Bu makaleye atıf için: İnci Aras-Funda Kızılar Emer, Türkiye’de Germanistik Alanında Yürütülen Karşılaştırmalı Çalışmalar, *KARE, Özel Sayı (2021):* 195-213.

To cite this article: İnci Aras-Funda Kızılar Emer, Comparative Works in the Field Germanistic in Turkey, *KARE, Special Issue (2021):* 195-213.

Makale Türü / Type of Article: Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Submission Date: 06 Mayıs / May 2021

Yayına Kabul Tarihi / Acceptance Date: 29 Temmuz / July 2021

Yayın Tarihi / Date Published: 31 Temmuz / July 2021

Web Sitesi: <https://karedergi.erciyes.edu.tr/>

Makale göndermek için / Submit an Article: <http://dergipark.gov.tr/kare>

Uluslararası İndeksler/International Indexes

INDEX COPERNICUS
I N T E R N A T I O N A L

DRJI

EuroPub

MLA
International
Bibliography

Index Copernicus: Indexed in the ICI Journal Master List 2018 Kabul Tarihi /Acceptance Date: 11 Dec 2019

MLA International Bibliography: Kabul Tarihi /Acceptance Date : 28 Oct 2019

DRJI Directory of Research Journals Indexing: Kabul Tarihi /Acceptance Date: 14 Oct 2019

EuroPub Database: Kabul Tarihi /Acceptance Date: 26 Nov 2019

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

İnci ARAS & Funda KIZILER EMER¹

TÜRKİYE'DE GERMANİSTİK ALANINDA YÜRÜTÜLEN KARŞILAŞTIRMALI ÇALIŞMALAR

Özet: Antik dönemden Rönesans'a kadar edebi eserlerin değerini belirlemek amacıyla başvurulan karşılaştırma yöntemi, ulusal filolojilerin ötesine uzanmayan çalışmaların popülerliğini yitirdiği günümüzde önem kazanıp Avrupa-merkezlilikten uzaklaşarak kültürel çalışmalara odaklanmıştır. Bu durum ulusal filoloji bölümlerinin de kendi içlerine kapalılıklarından uzaklaşıp ulusalüstü çalışmalara yönelmelerine ivme kazandırmıştır. Nitekim günümüz küresel çağında elzem hale gelen ötekinin dünyasını tanıma zorunluluğunun bir sonucu olarak akademik camiadaki kürsüsünü geç de olsa ilk kez 1996 yılında İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde, ardından sırasıyla Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi ve Mersin Üniversitesi'nde elde eden komparatistik, sadece bu kürsülerin çalışmalarıyla sınırlı kalmamış, ulusal filolojilerin çalışma alanında da kendine yer bulmuştur. Komparatistiğin tanımını, dünyada ve Türkiye'deki tarihsel gelişimini, kapsamını, temsilcilerini, kuramsal temelini ele alan bu çalışmada, komparatistiğin Germanistik alanındaki yerini tespit etmek amacıyla son yirmi bir yıldan günümüze kadar Türk üniversiteleri bünyesindeki Germanistik bölümlerinin lisansüstü programlarında tamamlanan karşılaştırmalı edebiyat çalışmaları taranmıştır. Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi'nde kayıtlı lisansüstü tezlere ilişkin gerçekleştirilen bu tarama sonucunda dünyadaki hızlı gelişimine rağmen Türkiye'de sadece İstanbul Bilgi Üniversitesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi ve Mersin Üniversitesindeki kürsüleri ile sınırlı kalan komparatistiğin, son yirmi yıldan itibaren ulusalüstüleşmeye meyleden Alman filolojisi alanında yaygınlık kazandığı, Germanistik alanının ise ulusalı ulusal olmayanla sentezleyen "ulusal ve karşılaştırmalı edebiyat" olmaya doğru evrilmeye meylettığı sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye'de Germanistik bölümlerinin yüksek lisans ve doktora programlarında tamamlanan karşılaştırmalı edebiyat çalışmalarına ilişkin kronolojik bir bibliyografya sunan bu çalışma, 2000-2020 yılları arasında komparatistiğin Germanistik alanındaki gelişimini gözler önüne sermesi nedeniyle komparatistik çalışmaların ulusal filolojilerdeki yeri ve önemini tespitine ilişkin ileride yapılacak başka çalışmalara temel oluşturacak niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: komparatistik, Germanistik, karşılaştırmalı çalışmalar, ulusalüstü, mileniyum

COMPARATIVE WORKS IN THE FIELD GERMANISTIC IN TURKEY

Abstract: Comparative method, which was used to determine the value of literary works from Antiquity to the Renaissance, has gained importance today when studies that do not extend beyond national philology have lost their popularity and focused on cultural studies by moving away from Eurocentricity. This situation has also moved away from the intimacy of the national philology departments and prepared the ground for supranational studies. As a result of the necessity of getting to know the other's world, which has become indispensable in today's global age, the department of comparative literature, which obtained its chair in the academic community for the first time at İstanbul Bilgi University in 1996 and then at Eskişehir Osmangazi University, Selçuk University, Dokuz Eylül University and Mersin University, was not restricted

¹ Doç. Dr. Anadolu Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Eskişehir, e-mail: incikarabacak@anadolu.edu.tr, ORCID: 0000-0002-7237-3901

Doç. Dr. Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü, Sakarya, e-mail: fkiziler@sakarya.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2204-3063

to the study areas of these departments, but also found a place in the field of national philologies. In this study, which deals with the definition and the historical development of comparative literature in the world and in Turkey, its scope, representatives and theoretical basis, comparative literature studies completed in the graduate programs of the Germanistic departments at Turkish universities from the last twenty-one years to the present, have been scanned in order to determine the place of the comparative literature in the field of German studies. As a result of this scanning carried out on the postgraduate theses registered in the Higher Education Council Thesis Center, it has been concluded that the comparative study, which was limited to only the departments in Istanbul Bilgi University, Eskişehir Osmangazi University, Selçuk University, Dokuz Eylül University and Mersin University in Turkey, despite its rapid development in the world, has started to become supranational in the department of German studies, which tends to evolve towards “national and comparative literature” that synthesizes the national with the non-national since the last twenty years. This study, which presents a chronological bibliography of the comparative studies completed in master’s and doctoral programs within departments of German studies in Turkey, reveals the development of comparative literature in the field of German studies between 2000-2021 and will serve as a basis for further studies on the determination of the place and importance of comparative literature in the field of German studies between 2000-2020 and in national philology.

Keywords: comparative literature, Germanistic, comparative studies, supranational, millennium

Giriş

Uluslararası ve disiplinlerarası bir bilim dalı olarak komparatistik, birbirinden farklı olduğu kadar birbiriyle iç içe geçmiş iki çalışma alanı –genel edebiyat bilimi ve karşılaştırmalı edebiyat bilimi – ile bütünleşik çalışmaktadır. Komparatistik, bu çift yönlülüğü ile genel edebiyat bilimi olarak edebiyat teorisinin ve edebiyat biliminin metodolojisinin temel sorunlarını odak noktasına alırken, karşılaştırmalı edebiyat bilimi yönüyle farklı dönem, dil ve kültürlerle ait eserler arasındaki biçimsel, tarihsel ve tematik ilişkilere, hatta edebiyatın diğer sanat veya medya dallarıyla göbek bağına mercek tutmaktadır. Bu yönüyle başka disiplinlerin yardımıyla metodolojisini geniş bir yelpazede tutarak uluslar üstü bir bakış açısıyla kültürlerarası, medyalararası, sanatlararası ve disiplinlerarası edebiyat incelemelerine yönelen komparatistiğin, her anlamda sınırları aşan bir araştırma stratejisi benimsediği söylenebilir.

Başdöndürücü bir hızla gelişen kitle iletişim teknolojileriyle birlikte dünyanın adeta “küresel köy”e (Mc Luhan) dönüştüğü 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, özellikle yeni bir milenyumun başladığı 21. yüzyıla girilmesiyle birlikte dünya genelinde hemen hemen tüm ulusal filolojilerde yapılan akademik çalışmaların ağırlıklı olarak komparatistik çalışmalarına evrildiği gözlenmektedir. Ulusal edebiyatları inceleyen filolojinin, tek tek ulusal edebiyatları uluslar üstü bir bakış açısıyla inceleyen komparatistik ile ilişkisinin gittikçe güçlendiği yadsınamaz bir gerçekliktir.

Biz de bu çalışmada, komparatistiğin Türkiye'deki Germanistik bölümlerinde hali hazırdaki konumunu ortaya koymak amacıyla, son yirmi bir yıldan itibaren ülkemizdeki Germanistik bölümlerinin lisansüstü programlarında gerçekleştirilen karşılaştırmalı edebiyat çalışmalarını taradık ve daha geniş çaplı araştırmalara kaynak niteliğinde bir bibliyografya hazırladık. Bu bağlamda çalışmamız, öncü Germanistlerden Prof. Dr. Gürsel Aytaç'ın alana dair kült kitabında 1976'dan 2002 yılına kadar Germanistik bölümlerinde yapılan karşılaştırmalı edebiyat tezlerinin listesini çıkararak bu konuda yaptığı başlangıçcı sürdürme girişimi niteliindedir.²

Karşılaştırmalı Edebiyatın Tarihsel Gelişimi

"[Ö]teki karşılaştırmalı bilim dallarında olduğu gibi, karşılaştırma yöntemi[ne]"³ dayanan karşılaştırmalı edebiyatın temelinde Goethe'nin "farklı edebiyatların özgün sesini koruyarak etkileşimsel bir üretime geçtiği bir tür orkestrasyonu andır[an]"⁴ „Weltliteratur“ (dünya edebiyatı) kavramı yatmaktadır. Bu bağlamda "ulusal edebiyatların bağımsızlığını yok etmek değil; aksine uluslar üstü bir bakış açısı ile farklılıkları tanıtmaya" ve ulusal edebiyatın gelişmesine katkı sunmaya"⁵ amaçlayan komparatistik, ulusal edebiyatlar için bir tehdit değil, bir destektir. Zemanek ve Nebrig'in deyişiyle, "[h]içbir ulusal edebiyat, bir diğerine bakmaksızın kendisini geliştiremez. Aynı zamanda hiçbir edebiyat çalışması konu ve motif, oluşum tarihi ve biçim açısından tamamen izole edilemez."⁶

Kökenine bakıldığında Antik döneme kadar uzanan komparatistik, Rönesans döneminde belirgin hale gelmiştir.⁷ Nitekim Antik dönemden Rönesans'a kadarki dönemde edebi eserlerin değerini belirlemede başvurulan karşılaştırma yöntemi, Roma ve Yunan edebiyatının kanonik örneklerle ölçütken Ortaçağ'da Roma ve Germen halk edebiyatları ortaya çıkmış ve edebiyat geleneklerinin birbirleriyle karşılıklı olumlu veya olumsuz etkileşimi önem kazanmıştır.⁸ Voltaire ve Montesquieu, edebiyat tarihinin bilimsel yöntemleri ışığında edebi eserlere yönelik karşılaştırmalar yapmaları

---

² Gürsel Aytaç, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi* (İstanbul: Say Yayınları, 2003), 64-70.

³ A.g.e., 13.

⁴ Funda Kıziler-Emer, "Die Imagologie Als Arbeitsbereich der Komparatistik, *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi* 3/8, (2012): 154.

⁵ Hugo Dyserinck, *Komparatistik Eine Einführung*. (Bonn: Bouvier Verlag Herbert Grundmann, 1981), 25.

⁶ Evi Zemanek ve Alexander Nebrig, *Komparatistik*. (Berlin: Akademie Verlag, 2012), 9.

⁷ Funda Kıziler-Emer, "Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimine Genel Bir Bakış" *Proceedings Book of 2nd International Scientific Researches Congress on Humanities and Social Sciences (IBAD-2017)* içinde, Editör: Hayrullah Kahya. (İstanbul: 2017), 153.

⁸ Rüdiger Zymner ve Achim Hölter, *Handbuch Komparatistik*. (Stuttgart: J.B. Metzler, 2013), 263.

nedeniyle karşılaştırmalı edebiyat biliminin ilk öncüleri arasındadır. “Dünya edebiyatı” kavramıyla öne çıkan Goethe’de olduğu gibi, yapıtlarında millet, millilik ifadelerini bir *leitmotif* olarak kullanan, edebiyatı ait olduğu halkın bir ifade biçimi olarak gören ve milli unsurların birbirine indirgenemezliğini savunan⁹ Herder’in de peşinde koştuğu, ulusların üstünlüğüne karşı çıkararak bütün yabancı ulusların sesini evrensel bir bakış açısıyla kucaklayacak edebiyat ideali de bu bağlamda komparatistiğin fikri temellerini oluşturmaktadır. Nitekim “millî dillerin meydana gelişini halkların dünya üzerinde [farklı coğrafyalara] dağılmış olması” ile gerekçelendiren Herder’in¹⁰ kültür rölativizmi, sadece kendi milletine değil tüm insanlığa hizmet etme ereğine yönelmiştir.¹¹

Herder’in bu düşüncesi ölümünden yıllar sonra, aydınlanma edebiyatının kapitalizmin egemenliğine girdiği dönemde Goethe’nin Doğu’ya yönelmesinde etkili olmuştur. Halkların ulusal edebiyatlarının farkında olmadığı Ortaçağ’da ve erken modern dönemde farklılıkları kucaklayan bir “dünya edebiyatı” kavramından söz edilmesi mümkün değilken bile ulusal edebiyatlar birbirinden habersiz şekilde gelişim göstermişlerdir ve Avrupa edebiyatlarının yabancı edebiyatlarda görünür hale gelmeleri Aydınlanma dönemini bulmuştur. Romantik dönemin modasının geçtiği, kâr amacının zirveye ulaştığı ve ekonomik arenada etiğin işlevini yitirdiği erken kapitalist dönemde¹² görünür hale gelen halk edebiyatlarının gelişimini tetikleyen ise Goethe’nin Herder’den devraldığı Hümanizm temelli evrensellik düşüncesi ve insanlığın hoşgörü ve dünya vatandaşı (Weltbürgertum) olma yolunda sınırsız gelişimine ilişkin optimist inancıdır. Marx ve Engels ünlü *Komünist Manifesto*’da (*Kommunistisches Manifest*, 1872) Goethe’nin “dünya edebiyatı” çağının tam olarak başladığını ilan etmişlerdir. Üretimin ve alım-satımın önem kazandığı, yerli ve milli içine kapalılık döneminin sona erdiği ve ulusların birbirlerine bağımlı hale geldiği bu dönemde, halkların sadece maddi değil zihni ürünleri de uluslararası boyutta bir meta haline gelmiştir. Bu durum sömürgeciliğin bir uzantısı olarak ele alınması gereken milli edebiyatların da ulusal sınırlarını aşarak dünyanın en ücra köşelerine bile ulaşmasının, ulusalüstü bir dünya edebiyatı kimliği kazanmasının önünü

---

⁹ Frederick M. Barnard, *Herder on Nationality, Humanity and History*. (Montreal-Kingston: McGill-Queens University Press, 2003), 38-65.

¹⁰ Cordula Neis, *Anthropologie im Sprachdenken des 18. Jahrhunderts*. (Berlin: de Gruyter, 2003), 586.

¹¹ Johann Gottfried von Herder, “Letters for the advancement of humanity: excerpt on patriotism” *Herder: Philosophical Writings* içinde, Çeviren ve Editör: M. N. Forster, 374-379. (New York: Cambridge, 2004), 375.

¹² Ömer Aytaç ve Süleyman İlhan, “Yeni Kapitalizmin Kaotik Evreni: Belirsizlik, Sömürü ve Ahlaki Kriz” *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10/1, (2008): 186.

açmıştır.¹³ Bu bağlamda Marx ve Engels'in *Komünist Manifesto*'sunun da bir ölçüde Goethe ve Herder'in "dünya edebiyatı" idealine hizmet ettiği, dünya edebiyatını enternasyonal, özgürleştirici ve kozmopolitan bir temele oturtmayı hedeflediği söylenebilir.¹⁴

Goethe'nin ulusların kendilerini başka edebiyatlar aracılığıyla tanımalarına imkân sağlayan, kültürlerarası iletişime hizmet eden ve nefret ve şovenizme engel olarak dünya barışına katkı sağlama amacına yönelik dünya edebiyatı modelinin benzerine Rückert'de de rastlanmaktadır:

Hangi dil güzeldir, hangisi zengin
Seslerde aynı anlamlarda hepsi birdir.
Hiçbir dilin güzelliği bizi cezp etmez,
Beni memnun eden dilin sadece kendisidir.¹⁵

Goethe'nin "dünya edebiyatı" nosyonuna ilham veren Rückert'in Avrupa ve Doğu toplumları arasında bir köprü inşa edecek "dünya edebiyatı"nın inşası ulusların çokselsliliğine, çokdilliliğine saygı duymaya, yabancıyı yabancı olarak değil yurttaş olarak kabullenmeye bağlıdır.¹⁶ Schimmel'in kültürlerarası iletişimde Batı merkezlikten uzak bir tutum sergileyerek Doğu kültürüne yönelmesini sağlayan da yine edebiyatın evrenseli kucaklamayı amaçlayan dili olmuştur. Nitekim Schimmel'in¹⁷ İstanbul'u tanınması Türk şairlerin beş yüz yıl önceden yazdığı şiirlerin, Pakistan kültürünü tanıyıp sevmesi de yine yıllar öncesinde kaleme alınan dizelerin sayesinde mümkün olmuştur.

Günümüz komparatistiği ise çalışma alanı ulusalın ötesine/üstüne taşımıştır. Fakat altmışlı yıllara kadar komparatistik kendi içinde ekollere ayrılmıştı ve özellikle Fransız ve Amerikan ekollerinin çatışmasıyla adından söz ettirmekteydi. Carré ve Guyard'ın temsil ettiği, dışarıya kapalı, bağımsız ulusal edebiyatların varlığından ve etki araştırmalarından hareketle ulusal edebiyat ürünlerinin karşılaştırılması amacına yönelik Fransız ekolü, metin dışı dünyayı odak noktasına alırken ve bu yönüyle edebi eserin edebiliğini göz önünde bulundurmadığı gerekçesiyle eleştirilirken, Welck tarafından

---

¹³ Karl Marx ve Friedrich Engels, *Manifest der Kommunistischen Partei*. (Berlin: Dietz Verlag, 1952), 11.

¹⁴ Martin Puchner, "Dünyanın Bütün Okurları Birleşin!" *Notos Öykü* 77 (Ağustos-Eylül 2019): 46-51.

¹⁵ Friedrich Rückert, *Gesammelte Poetische Werke in XII Bde*. (Frankfurt/Main: Sauerlaender Verlag, 1882), Çeviren: İlyas Öztürk, "Friedrich Rückert'in 'Freimund' Adı Altında Yazdığı Gazellerdeki Doğu Edebiyatı Unsurları" (Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 1984), 15.

¹⁶ Annemarie Schimmel, *Weltpoesie ist Weltversöhnung*. (Schweinfurt: Förderkreis der Rückertgesellschaft e.V, 1967), 9.

¹⁷ Annemarie Schimmel, *Börsenblatt für den deutschen Buchhandel. Heft 83*. (Frankfurt/Main, 1995), 85.

temsil edilen Amerikan ekolü, edebiyatı bütüncül, kozmopolit hümanist bir anlayışla ele almaktadır ve edebiliği ön planda tutmaktadır.¹⁸ Bunların dışında Zirmunski tarafından temsil edilen Marksist ekol ise “[y]azın akımları[nı], belli bir zaman diliminde, belli yazınlarda oluşan ve birbirini izleyen benzer gelenek, yapı veya tür olarak tanımla[arak], [h]er yazınsal akım[ın], belli tarihsel gelişmelerin belirleyiciliğinde oluş[tuğu]”¹⁹ görüşünden hareket etmektedir. Rüdiger, Jauss ve Dyserink tarafından temsil edilen ve bu bağlamda Amerikan ekolü ile ortak noktalara sahip olan Alman ekolü ise “birçok ulusal yazın arasındaki ilişkilerin araştırılması, uluslararası yazın tarihinin belli dönemdeki değişik yazınlar arasında benzerlik ve farklılıkların araştırılması, oluşturduğu yazın çevresinde kalmayıp sınırları aşan yazın kuramlarının karşılaştırılması ve son olarak da ilgili yazın çevrelerindeki farklı yazınbilimsel yöntemlerin karşılaştırılması, araştırılması ve kavranması”²⁰ amacına yönelmektedir.

Yirminci yüzyıl komparatistik çalışmalarına bakıldığında ise çoğunlukla Fransız ekolü eksenli oldukları ve aynı dönemden eserlerin karşılaştırılmasına önem verildiği dikkat çekmektedir. Fakat uluslararası sınırların giderek görünmez hale geldiği küreselleşme sürecinde karşılaştırmalı edebiyat milli edebiyat sınırlarını aşan ve “eserleri, milliyetlerine bakmaksızın, sebep-sonuç ilişkisinden uzak akrabalık ilişkilerine, en umulmadık yakınlarına giderek yeniden gruplandırmaya imkân sağlayan her türlü tema ya da motifi kabul ed[en]”²¹, Avrupa merkezîyetçiliğinden uzaklaşan²² ve “farklılıkları bir potada eriterek; evrensel edebiyat, sanat ve bilgiler üreterek insanın yaratıcılığının yücelik nedenlerini göstermesini sağla[yan]”²³ bir bilim dalı haline gelmiştir.

İlkin 1800’lerde fen bilimleri alanında kullanılan, ardından edebiyat biliminde de popülerlik kazanan ve 1800’lerin son on yılında Amerika’da kurumsal bir kimlik kazanan komparatistik, ilk dönemlerinde nasyonalist,

---

¹⁸ Gürsel Aytaç, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, 82.

¹⁹ Cemal Sakallı, *Karşılaştırmalı Yazınbilim ve Yazınlararasılık/Sanatlararasılık Üzerine*. (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006), 69.

²⁰ Dyserink’ten aktaran: Cemal Sakallı, “Karşılaştırmalı Yazınbilim Kuramları ve Yöntem Sorunu” *Karşılaştırmalı Edebiyat Araştırmaları* içinde, Editör: Ali Osman Öztürk, 17-44. (Konya: Selçuk Üniversitesi Vakfı Yayınları, 1998), 33.

²¹ M. André Rousséau ve Claude Pichois, *Karşılaştırmalı Edebiyat*, Çeviren: M. Yazgan. (İstanbul: M.E.B., 1994), 161.

²² Gayatri Chakravorty Spivak, *Death of a Discipline*. (New York: Columbia University Press, 2003), 15-16.

²³ Ertuğrul Aydın, “Edebiyat Sosyolojisi ve Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimlerinin Görev ve Özellikleri” *Edebiyat Sosyolojisi* içinde, Editör: Köksal Alver, 151-163. (Ankara: Hece Yayınları, 2004), 156.

sosyal Darwinist ve pozitivist bir çizgide iken iki dünya savaşı arasındaki dönemde Baldensprenger, Carré, Hazard ve Tieghem'in katkılarıyla ulusalüstü bir kimlik kazanmıştır.²⁴ Bu bağlamda ulusalüstü bir tutumu benimseyen ve edebi eserleri "benzerlik, tesir ve yakınlık" meseleleri açısından eleştirel bir sistemde inceleyen bir bilim dalı²⁵ olarak 20. yüzyıl komparatistiği "19. yüzyıl bilimlerinin dar milliyetçiliğine karşı [...] tepki"²⁶ niteliğindedir. Küreselleşmenin ivme kazandığı 1980'lerden sonra ise geleneksel çizgisinden tamamen uzaklaşarak sadece edebiyat eserleri ile sınırlı olan çalışma alanını farklı disiplinleri de içine alacak şekilde genişleten komparatistik, kültürel ve feminist araştırmaları da çalışma alanına dahil etmiştir.

Başlarda tarih bilimi ve felsefe, ardından antropoloji, sosyoloji, etnoloji, sanat tarihi ve 1990'lardan itibaren de medya ve kültür çalışmalarını da çalışma alanına entegre eden ve disiplinlerarası bir arenada boy gösteren komparatistik, sadece uygulamalı sosyal ve beşerî bilimlerle de sınırlı kalmamış, fen bilimlerinin edebiyatla olan göbek bağına da araştırma alanına dahil etmiştir. Bu noktada edebiyat eksenli bir bakış açısına sahip olan ve salt edebiyat bilimcilerin çalışma sahası olarak görülen genel ve karşılaştırmalı edebiyat bilimi ile eşdeğer görülen komparatistik, bu bilimlere nazaran farklı disiplinlere açık bir yaklaşıma sahiptir. Edebiyat biliminin teorik ve metodik temellerini, ulusal edebiyatlar açısından edebi ürünlerin üretim ve alımlanışına ilişkin teorik kuramları inceleyen genel edebiyat bilimi ile farklı ulusları, edebi dönemleri veya türleri, eserleri veya tercümelerini mukayese eden, edebi konu veya motiflerin ebediliğini ve dönüşümünü, kültürlerarası alışverişi, edebiyatın başka sanat dallarıyla veya medyalarla, edebiyat biliminin diğer disiplinlerle ilişkisini araştıran karşılaştırmalı edebiyat biliminin ortaklığı ise şu şekilde bir iş paylaşımına dayanmaktadır: Genel edebiyat bilimi karşılaştırmalı incelemeler sonucunda bir çıkarıma ulaşırken, karşılaştırmalı edebiyat bilimi incelemelerini kuramsal ve ulusalüstü bir temele oturtmayı amaçlamaktadır²⁷. O halde komparatistiğin ulusalın ötesine uzanan uluslararası nitelikteki bir edebiyat anlayışı olduğu, komparatistin de bilinmeyenin dünyasına adım atan cesur bir "dünya vatandaşı" olduğu

²⁴ Funda Kıziler-Emer, "Die Imagologie Als Arbeitsbereich der Komparatistik, 8.

²⁵ Emel Kefeli, *Karşılaştırmalı Edebiyat İncelemeleri*, (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2000), 9.

²⁶ René Wellek, "Mukayeseli Edebiyat Krizi", Çeviren: Sıddık Yüksel. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* VII (2007): 251.

²⁷ Evi Zemanek, "Was ist Komparatistik?" *Komparatistik* içinde, Editörler: Evi Zemanek ve Alexander Nebrig (Berlin: Akademie Verlag, 2012), 13.

söylenbilir.²⁸ Bunun yanı sıra, ulusalüstü çalışan komparatistik “metot gelişimini sağlayarak, ulusal filoloji derslerine yeni ufuklar aç[maktadır]”²⁹.

Bu noktada Türkiye’deki komparatistiğin de öncülerinden sayılan Erich Auerbach’ın 1952’de kaleme aldığı “Philologie der Weltliteratur” (“Dünya Edebiyatı Filolojisi”) adlı yazısında “[b]izim filolojik vatanımız dünyadır; artık ulus olmamalıdır”³⁰ şeklindeki ifadesi anımsanmalıdır. Hızla küreselleşen postmodern dünyadaki değişimlerden edebiyat gibi edebiyat kuram ve metotları da payını elbette almaktadır ve bu değişimler filoloji araştırmalarına da sirayet etmektedir. Türkiye’deki Germanistik bölümlerinde yapılan lisansüstü araştırmalarla sınırlandırdığımız bu çalışmada göstermeyi amaçladığımız gibi, bunun en önemli dışavurumu; ulusal filolojilerdeki çalışmaların ister istemez komparatistiğe doğru yönelmesidir. Filolojilerdeki bu yönelimi Auerbach “dünya edebiyatı filolojisi” nitelemesiyle özetlerken, Krauss filolojilerin “ulusal ve karşılaştırmalı edebiyat”³¹ olma evrildiği saptamasıyla doğrular.

Türkiye’de Komparatistiğin Gelişimi

Ulusal filolojilerin ötesine uzanmayan çalışmaların popülerliğini yitirdiği günümüzde komparatistik denince ilk aklı gelen karşılaştırmadır. Fakat bu noktada ne ile neyin karşılaştırılabilir olduğu sorusu da güncelliğini korumaktadır. Komparatistik açısından bakıldığında karşılaştırmada, elma ile elmanın, armut ile armutun karşılaştırılma zorunluluğu veya karşılaştırılanlar arasında mutlaka bir benzerliğin veya uyuşmanın bulunma zorunluluğu söz konusu değildir. Nitekim en az iki karşılaştırma ögesini gerekli kılan karşılaştırma eyleminde amaç da salt karşılaştırma yapmak değildir. Komparatistik perspektifinden karşılaştırma demek, belli bir eseri kendi içine kapalı metne içkin bir yöntemle incelemek değil, iki farklı eserin birbiriyle uyduğu veya birbirinden ayrıştığı noktaları bulmak ve bir eserin üzerinden diğerini de anlaşılır kılmaktır.³² Bu noktada Göbenli³³ 1993’te yazılan ve edebiyatın konusunun artık edebiyat değil, kültür olduğuna vurgu

---

²⁸ Angelika Corbineau-Hoffmann, *Einführung in die Komparatistik* (Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2000), 11.

²⁹ Ahmet Cuma, “Genel ve Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi’nin (Komparatistik) Ulusal ve Dünya Edebiyatları Ekseninde Kuramsal Açılımı” *SEFAD* 39, (2018): 23.

³⁰ Erich Auerbach, “Philologie der Weltliteratur.” *Weltliteratur. Festgabe für Fritz Strich*. (Bern: Francke Ver., 1952), 39.

³¹ Werner Krauss, “Nationale und Vergleichende Literaturgeschichte” *Grundprobleme der Literaturwissenschaft. Zur Interpretation literarischer Werke*, (Hamburg: Reinbek 1968), 112.

³² Gottfried Wilhelm Leibniz, *Opuscules et fragments inédits*, Editör: L. Couturat (Paris: 1903), 496.

³³ Mediha Göbenli, “Der Begriff der ‘Weltliteratur’ im Kontext der Komparatistik” *Studien zur Deutschen Sprache und Literatur* 20, (2008), 33.

yapan Bernheimer Raporunu³⁴ örnek göstererek, 1990'lardan itibaren komparatistiğin Avrupa-merkezlikten uzaklaşarak kültürel çalışmalara odaklandığına dikkat çekmektedir.

Dünya genelinde 1950'li yıllardan itibaren akademik alanda gelişme fırsatı bulan ve odak noktası dönemsel koşullara göre değişime uğrayan komparatistik, Osmanlı'daki ve Türkiye'deki gelişimini Arapça, Farsça ve Batı dillerinden yapılan çevirilere borçludur. Özellikle 1839 yılından itibaren çevirilerle Batı dünyasına açılma imkânı bulan Türk toplumu, uzun süre Batı edebiyatının tesiri altında kalmıştır. Bu bağlamda Türk toplumunu yabancı kültür ve edebiyatlarla tanıştıran Abdülhak Hamid, Recaizade Ekrem, Nabizâde Nazım, İsmail Safa, Rıza Tevfik, Tevfik Fikret, Abdullah Cevdet, Hüseyin Cahit, Halide Edip Adivar ve Hasan Âli Yücel gibi sanatçılar ilerde edebiyatlar arası etkileşimi somut bir bilim dalı haline getirecek olan komparatistiğin öncüleri arasında sayılabilir.³⁵

Türkiye'de komparatistiğin ilk temsilcileri Nazi Almanya'sından kaçıp Cumhuriyet Türkiye'sine sığınan Musevi bilim adamları Leo Spitzer ve Erich Auerbach'tır. İki Roman filolojisi uzmanının İstanbul Üniversitesi'nde verdikleri ders ve seminerlere Sabahattin Eyüboğlu, Abidin ve Güzin Dino, Safinaz Duruman, Mina Urgan ve Azra Erhat gibi önemli isimler katılmıştır.³⁶ Komparatistiğin akademik dünyadaki tanınması ise 1946-1974 yılları arasında üniversite camiasında Cevdet Perin vasıtasıyla Çağdaş Fransız Edebiyatı ekseninde ve 1964'ten itibaren de Mehmet Kaplan ve Berna Moran vasıtasıyla gerçekleşmiştir ve mukayeseli edebiyat dersleri İstanbul Üniversitesi Türkoloji kürsüsünde açılmıştır. Daha sonra Türk Germanistlerinden Gürsel Aytaç ilerde karşılaştırmalı edebiyat bölümlerinde sıklıkla başvurulacak komparatistiğin tarihçesi, yöntemi ve uygulamalarını içeren çalışmalar kaleme almıştır. 1996 yılında ise Türkiye'nin ilk Karşılaştırmalı Edebiyat bölümü İstanbul Bilgi Üniversitesi ve 2000-2001 eğitim öğretim yılında ise Eskişehir Osmangazi Üniversitesi bünyesinde kurulmuştur. Ardından sırasıyla Selçuk Üniversitesi, İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi ve Mersin Üniversitesi bünyesinde kurulan komparatistik kürsülerine, günümüz küresel çağında elzem hale gelen ötekinin dünyasını tanıma zorunluluğunun bir sonucu olarak yakın zamanda Türkiye'nin diğer üniversitelerinde de yer verileceği açıktır. Nitekim filoloji çalışmalarına

³⁴ Charles, Bernheimer, *Comparative Literature in the Age of Multiculturalism*, (London: The Johns Hopkins University Press, 1995), 3.

³⁵ Emel Kefeli, "Karşılaştırmalı Edebiyat: Tanım, Yöntem ve İncelemeler", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* 4/8, (2006), 342-344.

³⁶ Hüseyin Arak, *Karşılaştırmalı Edebiyatbilimi. Komparatistin Elkitabı*. (Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yay., 2012), 103-105.

bakacak olursak, karşılaştırma çalışmalarının nicelik olarak arttığı görülmektedir. “Fransız edebiyatından önemli ölçüde etkilenmiş olan yeni Türk edebiyatında da toplumsallık boyutunun ön planda tutulmasına şaşmamak gerek”.³⁷ Aytaç’ın da belirttiği gibi Türk komparatistik alanında yürütülen çalışmalar “Avrupa-Türkiye ilişkilerine bağlı olarak, daha çok ‘seyyah’, ‘imge/imaj’, ‘ötekileşme süreci’ konularında yapılmaktadır.”³⁸

Milenyumdan İtibaren Türk Germanistiği Bünyesinde Yürütülen Karşılaştırmalı Çalışmaların Bibliyografyası

Türk Germanistik programlarının lisansüstü programlarında tamamlanan karşılaştırmalı çalışmalara ilişkin bir bibliyografya taraması Türkiye’de komparatistiğin son 21 yıldaki gelişimini somut bir şekilde gözler önüne sermektedir. Türk Germanistiği bünyesinde yürütülen karşılaştırmalı çalışmalara ilişkin Yükseköğretim Kurulu Tez Merkezi’nde 2000 yılından itibaren Alman Dili ve Edebiyatı alanındaki karşılaştırmalı çalışmalara ilişkin basılı bütün tezlerin taranmasıyla ortaya çıkan bu kaynakça çalışması³⁹, 2000 yılından itibaren komparatistiğin Germanistik alanındaki gelişimini doğrulamaktadır ve Türk üniversitelerinin Germanistik bölümlerinde yürütülen ulusal eksenli çalışmaların 2000’li yıllardan itibaren karşılaştırmalı ve ulusalüstü bir araştırma eksenine kayarak komparatistiğin çalışma alanına dahil olduğunu gözler önüne sermektedir.

Yazar	Eser	Program	Üniversite	Yıl
Yakup Kiriş	H. Böll’ün 'Die Verlorene Ehre Der Katharina Blum' Adlı Eserinin Analizi Çerçevesinde Bu Eserin A. Cemal’in 'Katharina Blum'un Çiğnenen Onuru' Adlı Çevirisi ile Çeviribilimsel Karşılaştırması	Yüksek Lisans	Ankara Üniversitesi	2002
Ahmet Cuma	Rainer Maria ve Necip Fazıl Kısakürek’in Şiirlerinde İmgesel Anlatım Biçimleri	Doktora	Ankara Üniversitesi	2002
Mehmet Uysal	Murad Efendi’nin "Türkische Skizzen" Adlı Gezi Notlarındaki Doğu ve Batı Kültürlerinin Kesişme Noktaları	Doktora	Ankara Üniversitesi	2002
	Alman ve Türk Yazınında Kadın Ölüm Motifinin Konulaştırılması-Kadın(sal) Estetiğinin			

³⁷ Gürsel Aytaç, *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*, (İstanbul: Say Yayınları, 2003), 82.

³⁸ Ali Donbay, “Karşılaştırmalı Edebiyat Araştırmalarının Yeni Türk Edebiyatındaki Gelişme Çizgisi”, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 8/8 (2013), 497.

³⁹ Milenyumdan itibaren Türkiye üniversitelerinde gerçekleştirilen ve en az iki farklı ulusa ait eserlerin karşılaştırılmasına dayanan çalışmaların listelendiği bu bibliyografyada aynı ulusa ve dile ait eserlerin karşılaştırıldığı veya bu eserlerdeki medyalararası veya metinlerarası ilişkilerin saptandığı çalışmalara yer verilmemiştir.

Ayşegül Altun	Temellendirilmesine Yönelik Karşılaştırmalı Bir Çalışma	Doktora	Mersin Üniversitesi	2003
Süleyman Eratalay	Hermann Hesse'nin 'Siddhartha', Şehbenderzade Filibeli Ahmet Hilmi'nin 'A'mak-ı Hayal' Adlı Eserlerinde Mistik Özellikler	Yüksek Lisans	Yüzüncü Yıl Üniversitesi	2004
Tefik İldemir	Ahmet Ümit'in 'Sis ve Gece' Adlı Yapıtı İle Friedrich Dürrenmatt'ın 'Gözlemcileri Gözlemleyen Gözlemi' Adlı Yapıtının İncelenmesi	Yüksek Lisans	Atatürk Üniversitesi	2005
Nural Aydın	Vermeidbarkeit und Zwangslaufigkeit der Katastrophen in den Ausgewählten Werken 'Andorra' und 'Biedermann und die Brandstifter' von Max Frisch	Yüksek Lisans	Hacettepe Üniversitesi	2005
Oya Kasap	Pornografideki Kırılma: Elfride Jelinek ve Michael Haneke	Yüksek Lisans	İstanbul Üniversitesi	2005
Kamuran Denizhan	Metin Kaçan'ın "Ağır Roman" ile Max Frisch'in "Stiller" Adlı Eserinde Kişinin Bireysel ve Toplumsal Sorunları	Yüksek Lisans	Yüzüncü Yıl Üniversitesi	2005
Serkan Özkaya	Sanat Yapıtında Mesafe: Hans-Werner Henze, Paul Feyerabend, Italo Calvino	Doktora	İstanbul Üniversitesi	2005
Mehmet Öztürk	Deutsche Verhaltensmuster in den Werken von Şinasi Dikmen, Osman Engin und Yüksel Pazarkaya	Doktora	Hacettepe Üniversitesi	2006
Özgür Cangüleç	Franz Kafka'nın "Die Verwandlung" ve Yusuf Atılgan'ın "Anayurt Oteli" Adlı Yapıtlarında Yabancılaşma ve Yalnızlık	Yüksek Lisans	Yüzüncü Yıl Üniversitesi	2006
Okan Razi	Aziz Nesin'in "Yaşar Ne Yaşar Ne Yaşamaz" İle Carl Zuckmayer'in "Der Hauptmann von Köpenick" Adlı Eserlerinde "Birey ve Bürokrasi"	Yüksek Lisans	Yüzüncü Yıl Üniversitesi	2006
Fira Yorulmaz	Ingeborg Bachmann'ın "Her Şey" ve Halit Ziya Uşaklıgil'in "Bir Başlangıcın Sonu" Adlı Kısa Öykülerinde Çocuk-Aile İlişkisi	Yüksek Lisans	Atatürk Üniversitesi	2006
Tokcan Karaaslan	Türk ve Alman Edebiyatında Polisiye Roman. Celil Oker'in "Çıplak Ceset" ile Petra Hammesfahr'ın "Der Puppergräber" Adlı Eserleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma	Yüksek Lisans	Selçuk Üniversitesi	2006
Fatma Karabekir	Türk ve Alman Edebiyatında Psikolojik Roman Juli Zeh'in "Adler und Engel" İle Aydılgöze Sarp'ın "Altın Aşk Vuruşu" Adlı Eserleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma.	Yüksek Lisans	Selçuk Üniversitesi	2007
Zeynep Topçuoğlu	Alfred Döblin'in "Berlin Alexander Meydanı" ve Zeyyat Selimoğlu'nun "deprem" Adlı Romanlarında Büyükşehir İmgesi	Yüksek Lisans	Atatürk Üniversitesi	2007
Nur Bayer	Orhan Pamuk'un "Cevdet Bey ve Oğulları" İle Thomas Mann'ın "Buddenbrooks" Adlı Romanlarında Aile ve Toplum Eleştirisi	Doktora	Atatürk Üniversitesi	2010
Gökhan Öztürk	Die Tiermotive in der türkischen und germanischen Mythologie	Yüksek Lisans	Hacettepe Üniversitesi	2010

Emel Gökgözoğlu	Vergleichende Lexik und Metaphorik des Türkischen und Deutschen auf der Grundlage der Benennung des geliebten Gegenübers, ein Beitrag zur Lexikologie und Semantik	Yüksek Lisans	Hacettepe Üniversitesi	2010
Kadir Öğünmez	Protestlieder in Deutschland und in der Türkei	Yüksek Lisans	Hacettepe Üniversitesi	2010
Belgin Büyük	Duygu Asena'nın "Kadının Adı Yok", Elfriede Jelinek'in "Sevda Kadınları" adlı Yapıtlarda Feminizm Sorunsalı	Yüksek Lisans	Atatürk Üniversitesi	2010
Özlem Demirci	Türkçe ve Almanca Sözcükteki Ödünçleme Terimleri: "TDK-Türkçe Sözlük" ve "DUDEN-Universalwörterbuch" Örneğinde Sözlükbilimsel-Karşılaştırmalı Bir Çalışma	Yüksek Lisans	Hacettepe Üniversitesi	2011
Selçuk Dönmez	"Effi Briest" ve "Zehra" Romanları Örneğinde Alman ve Türk Edebiyatında Realist Dönem Kadın Sorunsalı	Yüksek Lisans	Sakarya Üniversitesi	2011
Müjgan Şahinoğlu	Savaş ve Edebiyat Ekseninde Ernst Jünger'in "Mermer Yalılar" ve Ömer Seyfettin'in "Beyaz Lale" ile "Bomba" Adlı Eserlerinin Karşılaştırılması	Yüksek Lisans	İstanbul Üniversitesi	2011
Mutlu Er	Almanya ve Türkiye'deki Reklam Afisleri ve İşyerleri İsimlerinin Yapıları ve İşlevleri	Doktora	Hacettepe Üniversitesi	2011
Zennube Şahin	Arthur Schnitzler ve Halid Ziya Uşaklıgil'in Eserlerinde Ahlak Yalancılığı: Fräulein Else, Die Griechische Tänzerin, Die Toten Schweigen, Rüya Romanı ve Aşk-ı Memnû	Yüksek Lisans	Atatürk Üniversitesi	2011
Erkan Zengin	Berlin Türk göçmen edebiyatında bir metropol: Aras Ören, Emine Sevgi Özdamar ve Yade Kara'nın Eserlerinde Mekân ve Kimlik	Doktora	Hacettepe Üniversitesi	2011
Derya Perk	Almanca ve Türkçedeki Şehir İsimlerinin Adlandırılması Üzerine: Ad Vermede Etimolojik ve Mitolojik Motiflerin Karşılaştırılması	Yüksek Lisans	Hacettepe Üniversitesi	2011
Mahmut Yurtsever	Franz Kafka ve Peter Weiss'in Eserlerinde güven Arayışı Sorunu	Doktora	Marmara Üniversitesi	2011
Mehmet Tahir Öncü	Türkçe -Almanca Hukuk Metinlerinin Terminoloji ve Kültür Açısından Çeviri Odaklı Karşılaştırılması: Yeni Türk Ceza Kanunu (TCK) Kapsamında Ceza Kanunlarında Sözdizim ve Sözcük Boyutunda Aktarım Sorunsalı	Doktora	Ege Üniversitesi	2011
Âdem Yaşar Kısa	Nizami'nin "Leyla ile Mecnun" Adlı Eseri ile Johann Wolfgang von Goethe'nin "Die Leiden des Jungen Werthers" (Genç Werther'in Acıları) Adlı Eserinde Sevgili İmgesi ve Kadın Algısı	Yüksek Lisans	Atatürk Üniversitesi	2012
Ayşe Ulukan	Dede Korkut Hikayeleri ve Grimm Masallarında Kültür ve İnançlara Yerleşmiş Renk ve Sayı İmgelemi	Yüksek Lisans	Sakarya Üniversitesi	2012

Ahmet Baçık	Alfred Döblin'in "Berlin Alexander Meydanı" ve Aras Ören'in "Berlin Savigny Meydanı" Eserlerindeki Büyükkent Sorunsalı	Yüksek Lisans	Sakarya Üniversitesi	2013
Müge Arslan	Almanca ve Türkçe'de 'Vatansız' ve 'Vatansızlık' kavramları: Anlambilim, Sözcükbilim, Sosyodilbilim ve Edebiyatbilim Açısından Bir Araştırma	Yüksek Lisans	Hacettepe Üniversitesi	2013
Onur Yılmaz	Kuruluşlarından İtibaren Türkiye Cumhuriyeti ve Federal Almanya Cumhuriyeti Başbakanlarının ve Şansölyelerinin Açılış Konuşmalarındaki Derecelendirme Sıfatlarının Söz Sanatı Olarak Kullanımı. Anlambilimsel, Sözcükbilimsel, Sosyodilbilimsel ve Politikdilbilimsel Bir Analiz	Doktora	Hacettepe Üniversitesi	2014
Güngör Arkış	Türk Edebiyatından Abdülhak Hâmid Tarhan'ın Eseri "Duhter-i Hindu" ve Alman Edebiyatından Hermann Hesse'nin "Siddhartha" Eserinin Dini ve Felsefi Açidan Karşılaştırılması	Yüksek Lisans	Ankara Üniversitesi	2015
Şerife Gümüş	Cengiz Aytmatov'un "Toprak Ana" ve Bertold Brecht'in "Cesaret Ana ve Çocukları" Eserlerinde Anne Motifi (Karşılaştırmalı Bir Çalışma)	Yüksek Lisans	Selçuk Üniversitesi	2015
Ayşegül Aycan Solaker	Türk ve Alman Basınında Siyasilere Dil Serüvenleri: Söz-Eylem Kuramı Çerçevesinde 11 Eylül Saldırıları ve Irak Savaşı Üzerine: Terör mü yoksa Haçlı Seferleri mi?	Yüksek Lisans	Selçuk Üniversitesi	2016
Volkan Şimşek	Ilse Kiliç'in "Das Sich Selbst Lesende Buch" ve Cem Akaş'ın "7" Adlı Romanlarında Deneysel Öğeler	Yüksek Lisans	Atatürk Üniversitesi	2016
Yeşim Adanalı	Yabancıların Türkçe ve Almanca Çocuk Kitaplarındaki Tasviri	Yüksek Lisans	Hacettepe Üniversitesi	2016
Dursun Karakaya	Das Frauenbild in den Deutschen und Türkischen Redewendungen und Sprichwörtern	Yüksek Lisans	Hacettepe Üniversitesi	2016
Esra Aydemir Bilgin	Grimm Masallarında Geçen Almanca Deyimlerin K. Şipal'in Türkçe Çevirileri Bağlamında İncelenmesi	Yüksek Lisans	Hacettepe Üniversitesi	2016
Filiz Kayalar	Zülfü Livaneli'nin "Serenad" ve Tanja Dücker's'in "Himmelskörper" Adlı Tarihsel Romanlarında Toplumsal Bellek	Doktora	Atatürk Üniversitesi	2017
Bahar Çetinel	Statü Simgesi Olarak Kadının Bireysel Gelişimi. Lessing'ten Livaneli'ye Avrupa Aydınlanma Düşüncesinde Kadın İmgesinin Tarihsel Serimlenimi	Yüksek Lisans	Hacettepe Üniversitesi	2017
Onur Zengin	1949 sonrası Türk başbakanları ve Alman Şansölyeleri'nin Göreve Başlama Konuşmalarında "Avrupa" Kavram Alanı Siyasal Dilbilimsel Söylem Analizine Bir Katkı	Doktora	Hacettepe Üniversitesi	2017

Türkiye’de Germanistik Alanında Yürütülen Karşılaştırmalı Çalışmalar

Beste Hertsch	Edebiyatta Pop-Yazınsal Eğilimler Christian Kracht ve Hakan Günday Yapıtlarında Karşılaştırmalı Bir İnceleme	Yüksek Lisans	Hacettepe Üniversitesi	2017
Emre Verimli	Kriz Zamanlarında Edebiyatta Hukuk (Franz Kafka'nın “Dava” ve Melih Cevdet Anday'ın “İsa'nın Güncesi” Romanları Örneğinde Olağanüstü Hâl Teorisi ve Hukukun Geçerlilik Kaynakları)	Yüksek Lisans	Marmara Üniversitesi	2017
Begüm Kardeş	Türk-Alman Filmlerinde Kadın İmgesi. Sinema Göstergebilimsel Analiz	Yüksek Lisans	Hacettepe Üniversitesi	2017
Nurel Cengiz	Türk ve Alman Gençlik Edebiyatında Kültüre Bağlı Olarak Yaşanan Sorunların İpek Ongun ve Alexa Hennig Von Lange'nin Eserleri Işığında İncelenmesi	Doktora	Hacettepe Üniversitesi	2018
Elif Aktürk	Zülfü Livaneli ve Uwe Timm'in Romanlarında Erk Sorunsalının Tarihsel Anlatımı	Doktora	Hacettepe Üniversitesi	2018
Tuba Çırak	Alman Türk Filmlerinde Geçen Kültürel Konfliktlerin Buluşma Yeri Olarak Almanya: Seçilmiş Filmler Üzerinden Film Semiyolojik Analiz	Yüksek Lisans	Hacettepe Üniversitesi	2018
Eyüp Zengin	Türkçede ve Almancada Birleşik Cümle	Doktora	Sakarya Üniversitesi	2018
Tuyça Obruk Canpolat	Türk ve Alman Halk Masallarında Biçim ve Doğüstü Unsurlar	Yüksek Lisans	Hacettepe Üniversitesi	2018
İlknur Yavuzkanat	Türk-Alman Filmlerinde Aile Olgusunun Yansıtılması: Kültürel Söylemde Türk-Alman İlişkilerinde Evlilik Bağlamında Sorunların İncelenmesi	Yüksek Lisans	Hacettepe Üniversitesi	2018
Huriye Günenç	Türk ve Alman Medyasında Reklam Sloganları- Dilbilimsel Olarak Göstergebilime ve Çeviri Bilimine Bir Katkı	Yüksek Lisans	Hacettepe Üniversitesi	2018
Didem Yayan	Türk ve Alman Edebiyatından İki Örnekle Modern İnsanın Ruh Halinin Edebiyata Yansması: Patrick Süskind ve Hakan Bıçakçı'nın Seçilmiş Eserlerinde Varoluş Sorunu	Doktora	Sakarya Üniversitesi	2018
Şerife Bozkurt	Das Todesmotiv in der Deutschen und Türkischen Kinderliteratur	Yüksek Lisans	Hacettepe Üniversitesi	2018
Hatice Pekdaş	19. ve 20. Yüzyıllarda Almanya'da ve Türkiye'de Yapılan Dilbilimsel Çalışmalar Üzerine Bir İnceleme	Yüksek Lisans	Sakarya Üniversitesi	2018
Hayriye Bacaksız	Alman Dilindeki Partikel Olarak Adlandırılan Edatlar/İlgeçler ve Türkçeye Çevrilmiş Edebi Eserlerdeki Karşılıkları	Yüksek Lisans	Trakya Üniversitesi	2019
Nurgül Güler	Max Frisch' in “Homo Faber” ve Orhan Pamuk'un “Kırmızı Saçlı Kadın” Adlı Romanlarında Mitolojik İzlekler	Yüksek Lisans	Atatürk Üniversitesi	2019
Merve Altıntaş Ortakçı	Kültürlerarasılık Bağlamında “Dschungelkind” Adlı Bestseller Romanla Aynı Adlı Filmin Karşılaştırılması	Yüksek Lisans	Sakarya Üniversitesi	2019

Burçin Değirmen	Theodor Storm'un "Der Schimmelreiter" Adlı Noveli ve Şerif Gören'in "Köprü" Adlı Filminin Ortak Motif Ekseninde Karşılaştırılması	Yüksek Lisans	Sakarya Üniversitesi	2019
Meryem Demir	Almanca ve Türkçe Bağlamında Medya Dili: Reklam Spotlarının Karşılaştırmalı Konuşma ve Medyasal Sahnelenmesi Üzerine Bir Analiz	Doktora	Trakya Üniversitesi	2019
İlke Hasdemir Ünal	Edebi Eserlerin Görsel Sanata Yansıması: Bertolt Brecht "Bay Puntilla İle Uşağı Matti" Eseri İle Kemal Sunal'ın "En Büyük Şaban" Filminin Karşılaştırılması	Yüksek Lisans	Sakarya Üniversitesi	2019
Sevinç Varhan	Alman ve Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatında İsimlerin Önemi. Edebi Metinlerde İsim Bilimsel Bir Çalışma	Yüksek Lisans	Ege Üniversitesi	2019
Neşe Özlem Uncu	Dede Korkut Kitabı'nda İkilemeler ve Almanca'da Çevirisi	Yüksek Lisans	Selçuk Üniversitesi	2019
Firyuza Orunova	Savaş Çağrısı ve Führer ve Leninizm kültürleri. Alman, Sovyet ve Türkmen Edebiyatının Romanlar Üzerinden Karşılaştırmalı İncelemesi: Carl Zuckmayer'in "Şeytan'ın Generali", Mikhail Sholokhov'un "İnsanın Kaderi", Narglich Hodzhageldiyev'in "Güllü'ye Dokunan Buğday Başakları"	Yüksek Lisans	Selçuk Üniversitesi	2019
Filiz Tükenmez	Das Suizidmotiv in den Werken "Die Haltlosen" von Oğuz Atay und "Die Blendung" von Elias Canetti	Yüksek Lisans	Marmara Üniversitesi	2019
Seda Demir	Bertolt Brecht'in "Carrar Ana'nın Tüfekleri" ve Nezihe Araz'ın "Savaş Yorgunu Kadınlar" Adlı Oyunlarında Savaş ve Kadın	Yüksek Lisans	Sakarya Üniversitesi	2019
Nergis Karaca	Die obломovischen Figuren in der Deutschen, Russischen und Türkischen Literatur. Eine vergleichende Untersuchung über die Romane "Obломov" von I.A.Goncharov; "Buddenbrooks" von Thomas Mann und "Cevdet Bey ve Oğulları" von Orhan Pamuk	Yüksek Lisans	Selçuk Üniversitesi	2019
Kader Ödemiş Ücün	Joseph Freiherr von Eichendorff'un "Bir Haylazın Hayatı" Adlı Romanıyla Yusuf Atılgan'ın "Aylak Adam" Adlı Romanında Flanörlük	Yüksek Lisans	Atatürk Üniversitesi	2019
Müge Aslan Karabulut	Yazın Sanatında Sanatsal Figürlerin Entelektüel Fizyonomisi ve Sanat Eserinin Tikelliği. Herta Müller ve Orhan Pamuk Bağlamında Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme	Doktora	Hacettepe Üniversitesi	2019
Kutay Sorguç	Friedrich Dürrenmatt'ın "Yaşlı Kadının Ziyareti", Tennessee Williams'ın "Geçen Yaz Birden Bire" ve Güngör Dilmen'in "Ben, Anadolu" gibi 20. Yüzyıl Tiyatro Eserlerinde "Ana Tanrıça" Motifinin Karşılaştırmalı İncelemesi	Yüksek Lisans	Hacettepe Üniversitesi	2019
Mukaddes Ögünmez	Kültürlerarası Bağlamda Yüksel Pazarkaya'nın eseri "Ben Aranıyor" ve Çevirisi "Ich und die Rose" Örneğinde Özçeviri	Doktora	Hacettepe Üniversitesi	2019

Özgül Reis	Türk ve Alman Edebiyatından Seçilen Eserlerde Engelli Karakterlerin Sunuluş Biçimleri (Kemal Tahir – Köyün Kamburu, Hasan Ali Toptaş – Sonsuzluğa Nokta, Stefan Zweig – Ungeduld des Herzens, Günter Grass - Blechtrommel)	Doktora	Hacettepe Üniversitesi	2019
Hasret Güngör	21. yüzyıl Avrupa Edebiyatında (Im Krebsgang, Gehen, Ging, Gegangen, Djadi, Flüchtlingsjunge ve De Ontelbaren) Mülteci Sorunsalı	Doktora	Sakarya Üniversitesi	2020
Duygu Tayyan	Johann Gottfried Schnabel’in “Die Insel Felsenburg” Romanıyla Zülfü Livaneli’nin “Son Ada” Romanında Robinsonat	Yüksek Lisans	Atatürk Üniversitesi	2020
Sedef Açıkgöz	Johann Wolfgang Von Goethe’nin “Gönül Yakınlıkları” Eseri ile Mehmet Rauf’un “Eylül” Eserinin Evlilik Sorunsalı Ekseninde Karşılaştırmalı İncelenmesi	Yüksek Lisans	Sakarya Üniversitesi	2020
Kübra Doğan	“Nibelungen” ve “Odyssea” Destanlarında Eve Dönüş ve Yolculuk Olgusu	Yüksek Lisans	Atatürk Üniversitesi	2020

Kaynak: YÖK Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>

Yukarıdaki verilerden anlaşıldığı gibi Türkiye çapında Alman Dili ve Edebiyatı lisansüstü programlarında son yirmi yıl içinde tamamlanan yüksek lisans ve doktora tezlerinin konusu ulusal Alman filolojisi çizgisinde kalmamıştır ve komparatistiğin sınırsız evrenselliğinin alanına girmiştir, ki bu durumda komparatistiğin “söyleyecek pek sözü kalmayan”⁴⁰ ve kısırlaşan ulusal filolojilerde, daha dar anlamda Germanistik alanında bir tür genel edebiyat bilimi rolü üstlendiği ve Türk’yedeki Germanistik bölümlerinin, Auerbach’ın “dünya edebiyatı filolojisi” ya da Krauss’un “ulusal ve karşılaştırmalı edebiyat” kavramına doğru evrilmeye başladığı söylenebilir.

Sonuç

Ulusal filolojilerin çalışma alanı küreselleşme olgusunun hâkim olduğu 21. yüzyıl akademik dünyasında ulusal çizgisinden uzaklaşmış ve edebiyata ulusal üstü bir perspektiften yaklaşan komparatistik çalışmalarına yönelmiştir. Kökeni Antik döneme kadar uzanan ve Goethe’nin ve Herder’in ulusların üstünlüğü yerine ulusların çoksesliliğini evrensel bir bakış açısıyla kucaklayarak tek bir ulusa değil, bütün insanlığa hizmet etmeyi erek edinen „dünya kavramı“ ile fikri temelleri atılan komparatistik ise ulusal edebiyatların kendini geliştirmesine imkân tanıyan bir bilim dalıdır. Nitekim

⁴⁰ Johann Wolfgang von Goethe, *Goethes Gespräch mit Eckermann*, (1. Band), (Leipzig: Insel Verlag, 1908), 329.

küresel bir köye dönüşen 21. yüzyıl dünyasının kaçınılmaz bir olgusu haline gelen etki/etkileşim göz önünde bulundurulduğunda günümüzdeki hiçbir filolojinin kendi sınırları içinden çıkmadan izole şekilde var olması mümkün değildir.

Komparatistiğin dünyada ve Türkiye’de tarihsel gelişimini, kapsamını, temsilcilerini, kuramsal temelini ele alan bu çalışmada ise 2000’li yıllardan itibaren Türkiye’deki Germanistik bölümlerinin durumu ve komparatistiğin Türkiye’deki Germanistik bölümlerindeki yeri üzerinde durulmuştur. Bu amaçla son yirmi bir yıldan günümüze kadar Türk üniversiteleri bünyesindeki Germanistik bölümlerinin lisansüstü programlarında tamamlanan karşılaştırmalı çalışmalar taranmıştır. Bu tarama sonucunda dünyadaki hızlı gelişimine rağmen Türkiye’de sadece 5 Üniversite (İstanbul Bilgi Üniversitesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi ve Mersin Üniversitesi) ile sınırlı kalan komparatistiğin, günümüzün küresel çağında ulusal edebiyat çizgisinden uzaklaşıp ulusalüstüleşmeye evrilen ulusal filoloji bölümlerinin ve özellikle de Germanistik alanı içinde ulusalı ulusal olmayanla sentezleyen bir aracı olarak kendine yer bulduğu sonucuna ulaşılmıştır. Türkiye’deki öncü Germanistlerinden biri olan Aytaç’ın 1976 yılından 2002 yılına kadar Türkiye’de Germanistik bölümlerinde tamamlanan karşılaştırmalı edebiyat tezlerini ele alan bibliyografya çalışmasının devamı niteliğindeki bu çalışma, ulusal filolojilerin sınırlarının komparatistik alanına doğru genişlediğinin ve ulusallıktan ulusalüstüleşme evrildiğini somut bir şekilde göstermektedir. Nitekim gelecek yıllarda günümüzde Germanistik alanında belirgin hale gelen bu ulusalüstüleşme olgusunun diğer ulusal filolojilerde de ivme kazanacağı açıktır.

Kaynakça

- Arak, H. *Karşılaştırmalı Edebiyatbilimi. Komparatistin Elkitabı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları, 2012.
- Aydın, E. “Edebiyat Sosyolojisi ve Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimlerinin Görev ve Özellikleri” *Edebiyat Sosyolojisi* içinde, Editör: Köksal Alver, 151-163. Ankara: Hece Yayınları, 2004.
- Aytaç, G. *Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi*. İstanbul: Say Yayınları, 2003.
- Aytaç, Ö. ve İlhan, S. “Yeni Kapitalizmin Kaotik Evreni: Belirsizlik, Sömürü ve Ahlaki Kriz”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10/1, (2008): 182-210.
- Auerbach, E. “Philologie der Weltliteratur.” *Weltliteratur. Festgabe für Fritz Strich* içinde, ed. Walter Muschg ve Emil Staiger, 39-50. Bern: A. Francke Ver., 1952.
- Barnard M. F. *Herder on Nationality, Humanity and History*. Montreal-Kingston: McGill-Queens University Press, 2003.
- Bernheimer, C. *Comparative Literature in the Age of Multiculturalism*. London: The Johns Hopkins University Press, 1995.
- Corbineau-Hoffmann, A. *Einführung in die Komparatistik*. Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2000.
- Cuma A. “Genel ve Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi’nin (Komparatistik) Ulusal ve Dünya Edebiyatları Ekseninde Kuramsal Açılımı” *SEFAD*, 39, (2018): 1-26.
- Donbay, A. “Karşılaştırmalı Edebiyat Araştırmalarının Yeni Türk Edebiyatındaki Gelişme Çizgisi”, *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 8/8, (2013), 491-550.
- Dyserinck, H. *Komparatistik Eine Einführung*. Bonn: Bouvier Verlag Herbert Grundmann, 1981.
- Goethe, J. W. von. *Goethes Gespräch mit Eckermann*, (1. Band), Leipzig: Insel Verlag, 1908.
- Göbenli, M. “Der Begriff der ‘Weltliteratur’ im Kontext der Komparatistik” *Studien zur Deutschen Sprache und Literatur*, 20, (2008), 25-34.
- Rückert F. *Gesammelte Poetische Werke in XII Bde.* (Frankfurt/Main: Sauerlaender Verlag, 1882), Çeviren: İlyas Öztürk, “Friedrich Rückert’in ‘Freimund’ Adı Altında Yazdığı Gazellerdeki Doğu Edebiyatı Unsurları”. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 1984.
- Herder, J. G. “Letters for the advancement of humanity: excerpt on patriotism”, *Herder: Philosophical Writings* içinde, Çeviren ve Editör: M. N. Forster, 374-379. New York: Cambridge, 2004.
- Kefeli, E. *Karşılaştırmalı Edebiyat İncelemeleri*. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2000.
- Kefeli, E. “Karşılaştırmalı Edebiyat: Tanım, Yöntem ve İncelemeler”, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* Cilt: 4, Sayı: 8, (2006): 331-350.
- Kıziler-Emer, F. “Die Imagologie Als Arbeitsbereich der Komparatistik, *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:3, Sayı: 8, (2012): 1-17.
- Kıziler-Emer, F. “Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimine Genel Bir Bakış” *Proceedings Book of 2nd International Scientific Researches Congress on Humanities and Social Sciences (IBAD-2017)* içinde, Editör: Hayrullah Kahya, İstanbul: 2017.
- Krauss, W. “Nationale und Vergleichende Literaturgeschichte” *Grundprobleme der Literaturwissenschaft. Zur Interpretation literarischer Werke* içinde, Editör: W. Krauss. Hamburg: Reinbek 1968, 105-118.
- Leibniz, G. W. *Opusculs et fragments inédits*, Editör: L. Couturat. Paris, 1903.
- Marx, K. ve Engels, F. *Manifest der Kommunistischen Partei*. Berlin: Dietz Verlag, 1952.
- Neis, C. *Anthropologie im Sprachdenken des 18. Jahrhunderts*. Berlin: de Gruyter, 2003.
- Puchner, M. „Dünyanın Bütün Okurları Birleşin!“ *Notos Öykü* 77: (Ağustos-Eylül 2019): 46-51.
- Rousséau, M. A. ve Pichois, C. *Karşılaştırmalı Edebiyat*. Çeviren: M. Yazgan. İstanbul: M.E.B., 1994.

- Sakallı, C. "Karşılaştırmalı Yazınbilim Kuramları ve Yöntem Sorunu" *Karşılaştırmalı Edebiyat Araştırmaları* içinde, Editör: Ali Osman Öztürk, 17-44. Konya: Selçuk Üniversitesi Vakfı Yayınları, 1998.
- Sakallı, C. *Karşılaştırmalı Yazınbilim ve Yazınlararasılık/Sanatlararasılık Üzerine*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2006.
- Schimmel, A. *Weltpoesie ist Weltversöhnung*. Schweinfurt: Förderkreis der Rückertgesellschaft e.V, 1967.
- Schimmel, A. *Börsenblatt für den deutschen Buchhandel. Heft 83*, Frankfurt/Main, 1995.
- Spivak, G. C. *Death of a Discipline*. New York: Columbia University Press, 2003.
- Wellek, R. "Mukayeseli Edebiyat Krizi", Çeviren: Sıddık Yüksel. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* VII (2007): 247-258.
- YÖK Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı Ulusal Tez Merkezi, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>
- Zemanek, E. ve Nebrig, A. *Komparatistik*. Berlin: Akademie Verlag, 2012.
- Zemanek E. "Was ist Komparatistik?" *Komparatistik* içinde, Editörler: Evi Zemanek ve Alexander Nebrig. Berlin: Akademie Verlag, 2012.
- Zymner, R. ve Hölter, A. *Handbuch Komparatistik*. Stuttgart: J.B. Metzler, 2013.